

Václav Klaus:

S jakým očekáváním jste jel na první dvoustranné jednání s Vladimírem Mečiarom?

Šel jsem na jednání s vědomím, že musím chápat Mečiara jako silného a racionálního politika. On je politicky uvažující člověk, nikoliv fundamentalisticky nacionálně uvažující. To bylo jen Mečiarovi podsouváno naší hloupou žurnalistikou. Ale on takový nebyl. Mečiar je homo politicus, který, kdyby 51 % Slováků za každou cenu chtělo udržet společný stát, za něj bude bojovat. Protože ale věděl, že zejména v politické sféře na Slovensku není nikdo, kdo by chtěl udržet společný stát, přidal se na druhou stranu. Naproti tomu Čarnogurští na straně jedné a Kováčové na straně druhé, ti to měli nalinkované.

Na tohle první vážné jednání jsem jel do Brna trochu naivně s nadějí, že přes všechno, co různí pisálkové píšou, se v podstatě dohodneme. A že nějaký modus vivendi na setrvání společného státu najdeme. Prohlašuji to autoritativně - tohle je vzácná příležitost to takhle silně říci.

Pro mě jednoznačná pozice slovenské delegace včetně Mečiara, že pokračování společného státu není jejich zájmem, znamenalo už druhou studenou sprchu, po té Čarnogurského větě v Bonnu o dva měsíce dřív.

Z Brna jsme se vraceli s těžkou hlavou vzhledem k nezbytnosti totálně přehodnotit naše „noty“. Zatímco tam jsme jeli se zásadní představou, že se nám to podaří nějakým způsobem dát dohromady. Pro mě byla ta první jednání ve vile Tugendhat velkým zklamáním.

Vladimír Mečiar:

K transformaci jste na Slovensku zřejmě přistupovali jinak než liberálně nastavení čeští kolegové, že?

Ano, nás to znepokojovalo. Báli jsme se, že se rozkrade velké národní bohatství. My jsme proto zastavili i kuponovou privatizaci. Vyčlenili jsme základní věci, o které měla zájem společnost, a ty jsme do privatizace nikdy nepustili. I když tlak byl mimořádně velký. Přišel třeba zástupce nějakého londýnského klubu a začal rozdělovat, co z energetiky komu připadne, co z plynu komu připadne. Moje otázky byly: „Kdo u toho Vašeho jednání byl ze Slovenska? Jak si můžete dovolit přijít a diktovat nám, co máme dělat?“ Potom si zaplatili převrat. A hodně získali.

Petr Pithart:

Proč bylo pro Václava Havla to Německo tak důležité?

Václav Havel byl tenkrát posedlý představou velkých gest, kterými lze „opravovat“ špatné dějiny. V jistém smyslu jsme tomu podléhali všichni: naději, že se velkými, či spíše velkorysy gesty dá minulost rychle „léčit“. Odlamovat kusy ledovců... Václav Havel jel do Mnichova - přímo tam, kde to všechno začalo. A tam se dohodl s německým kancléřem, že Weizsäcker přijede do Prahy 15. března, tedy v den, kdy Hitler v roce 1939 vyhlížel z Pražského hradu. To jsou režiséřské grify, možná fungují na divadle, méně už u nás na veřejnosti... Měl udělat podobné gesto vůči Slovákům a jet nejdříve za nimi! Bez něj se totiž žádná slavnostní mše nesloužila, ta by proběhla jen v případě, kdyby tam přijel. Myslím, že on ani nevěděl, že je to korunovační chrám. (Když byla totiž Pešť pod tureckou nadvládou, nechávali se králové, královny, císaři a císařovny korunovat v Bratislavě!) Tím horší to bylo – korunovali tam dvacet sedm panovníků, a český prezident tam nepřišel! To bylo velké, nečekané zklamání.

Ján Čarnogurský:

Říká se o vás, že jste ale také stál v pozadí celého procesu...

Známí to občas tvrdí dodnes. Ale nebylo tomu tak. Jednak to nestálo v popředí mého zájmu, jednak jsem se nikdy nevyjadřoval ve smyslu: „Ano, my chceme samostatné Slovensko dříve, než vstoupíme do EU.“ Ani v období komunismu jsem o něčem takovém nikdy nemluvil.

Před volbami 1992, když se státoprávní otázka vyostřovala, jsem se nechtěl účastnit celého procesu, a to z jednoduchého důvodu. Ať bych říkal nebo dělal cokoli, stejně bych nepředběhl Mečiara, který celou otázku postavil podle mě velmi primitivním způsobem. Znal jsem ho už dva roky z politiky a věděl jsem, že vyhraje volby a bude v čele Slovenska. Také jsem věděl, že slovenská vláda bude pod jeho vedením směřovat do slepé uličky a do mezinárodních problémů. Já jsem viděl úlohu KDH jako druhou linii obrany Slovenska v době, kdy nastanou problémy, a to hlavně mezinárodní. KDH mělo pomáhat dostat se z těchto problémů. A to se i stalo.

Jan Kalvoda:

Čarnogurský byl ale podle mnoha lidí vcelku umírněným stoupencem a například tvrdil, že by se Československo mělo rozdělit až se vstupem do Evropské unie. Jaký jste k tomu vy zaujímal postoj?

Já s tímto Jánovým hodnocením nesouhlasím. On - a to není výčitka ani odsudek, protože nemohu vyčítat někomu jeho ustálený názor - byl slovenský separatista v nezáporném slova smyslu. Chtěl samostatný stát, ale byl mnohem umírněnější než dryjáčnický Mečiar, který byl výmluvný podvodník, jemuž se to téma hodilo k popularitě.

Čarnogurský byl tím motorem slovenské samostatnosti. Jeho idea dvou jen formálně spojených států v rámci EU nebyla reálná. Protože, ať už je to jak chce, stát není jen smlouva dvou států. Federace není jen smlouva. Kvůli smlouvě třeba voják nejde někam umírat, ten jde kvůli tomu, co ten stát symbolizuje. To znamená, jaké hodnoty pro něj představuje. Čarnogurského představa soužití a poté vstupu dvou samostatných států do EU - to je, jako byste řekl: „Rozvedu se, až bude dítěti osmnáct.“ A vydával to za plnohodnotné manželství. To nejde. To byla iluzorní myšlenka.

Ján Slota:

Byl jste vždy zastáncem úplného rozdělení Československa, nebo jste k tomu dospěl postupně?

V tom jsem měl vždy jasno, protože už od dětství jsem měl hodně informací z rozhovorů se svými rodiči i prarodiči. Ti pochopitelně formovali moje názory. V naší rodině jsme byli všichni přesvědčeni, že Milan Rastislav Štefánik byl jednoznačně nejdůležitějším aktérem při vytváření společného státu Čechů a Slováků.

Stal se obětí české diplomacie, respektive „nediplomacie“ a zákulisních intrik, především Beneše, a myslím si, že o tom věděl i Masaryk, když ho potom takovým nečestným a až odsouzeníhodným způsobem odsunuli na vedlejší kolej. Štefánik v Paříži otevřel cestu k vytvoření Československa, bez toho by společný stát mohl vzniknout jen velmi těžko. Vždyť samotné určení hranic, které se vytvářely po první světové válce, bylo zásluhou především

francouzských geografů a odborníků, kteří posuzovali osídlení ve střední Evropě a skutečně velmi citlivě přerozdělovali bývalé území Rakouska-Uherska.

Štefánikovi se nedá upřít v tomto procesu dominantní postavení. V konečném důsledku jsem byl od dětství přesvědčený, stejně jako celá má rodina, že Štefánik byl na příkaz Beneše zlikvidovaný. To nebyla jen náhodná letecká nehoda při jeho návratu z Itálie na Slovensko. Tehdy šlo o dopředu připravenou politickou vraždu.

Jiří Svoboda:

Zmínil jste se, že jste několikrát jednal s Vladimírem Mečiarom. Jak tato jednání probíhala?

Musím říct, že se pan Mečiar choval velmi férově a v kritických chvílích mi vše důležité o postojích HZDS na rovinu řekl. Byl v těchto otázkách upřímnější než naše partnerská KSS-SDL. Při sérii jednání, které jsem absolvoval na Slovensku, mě poprvé upozornil, že SNR vyhlásí nejpozději do konce roku Ústavu (fakticky sverchovanost) a s vedením rozhodující české politické reprezentace jsou dohodnuti na rozdělení. „Připravte se na to. Zákony o rozdělení ČSFR jsou už napsané a dotvářejí se jen v detailech.“ Za takových okolností bylo dost obtížné tvářit se na veřejných shromážděních, že všichni usilujeme o zachování statutu quo a myslíme si, že je to reálné.

Fedor Gál:

Vzpomínáte si na další organizátory nacionalistických mítinků?

VPN měla noviny, které se jmenovaly Verejnost'. Její redaktoři dělali fotky z mítinků na Náměstí SNP do deníku – a na všech fotkách uprostřed davu byla vždycky jedna a tatáž postava! V obleku a s kravatou. To v té době nebylo obvyklé... On byl ten, kdo vymýšlel hesla! A aktivizoval to! Ale já nevím, odkud byl. Jsem nepřítel konspiračních teorií a nikdy bych se nechtěl dostat do jejich vleku. Říkám jen, že nevím, kdo byl iniciátor toho všeho. Ale zajímalo by mě, kde je dnes pan Vitkovský a kdo byl ten pán na fotkách. V každém případě muži podivní jako tihle dva tvořili žalostnou menšinu lidí na náměstích. Ale byli neuvěřitelně agresivní a byli hodně slyšet. Díky nim se toho chopila média a začalo to rezonovat u některých politických elit. A tak to začalo být nebezpečné.

Zdeněk Jičínský:

Federální shromáždění, které do té chvíle bylo nejdůležitější, najednou ztratilo svůj význam a bylo nakonec zrušeno. V řadě přítomných politiků to muselo vytvářet pocit paniky...

Ano, byla to frustrace. I když abstrahujete od osobních důsledků, mělo to na české strany velký politický záporný efekt. Na Slovensku ve volbách 1992 většina výrazných slovenských politiků raději kandidovala do Slovenské národní rady než do slovenské části FS. Kdežto všichni výrazní čeští politikové kandidovali do FS.

Došlo k tomu, že Federální shromáždění skončilo a ČNR nesplnila pokyn, který byl dán v jednom ze závěrečných článků české ústavy, že se má utvořit Senát z bývalých členů Federálního shromáždění české části. To oni neudělali a značná část české politické elity byla vyřazena z politické hry.

Klaus měl výhodu, že byl sice poslancem FS, ale byl i předsedou české vlády. To, že nemá poslanecký mandát, mu nevadilo, on byl tenkrát suverénní. Dokonce byl možná i rád, že se některých kolegů z FS zbavil. Byli to jeho kritici, kdežto v České národní radě mnoho kritiků neměl. Spíše žádné. Šéf lidovců Lux byl také poslanec FS, ale byl místopředseda vlády! Ani jemu nevadila ztráta mandátu - vláda byla důležitá. ČNR vládě sekundovala a pravicovým stranám vyhovovalo, že ze hry vypadly špičky sociální demokratů a komunistů. V době, kdy se už měl začít tvořit a fungovat parlamentní systém, to bylo významné. Skutečný český parlamentarismus počíná vlastně až po volbách v roce 1996.

Pavol Dubček:

Přiznával si Alexander Dubček nějaké chyby?

Těžce nesl, že musel podepsat Moskevský protokol. Jednou mi vysvětlil: „Nešlo o mě, ale pan Kriegel měl být obětován! A copak já můžu někoho obětovat?“

Ono by to stejně nic nezměnilo – armády už byly tady a Brežněvovi a spol. šlo jen o to, aby to formálně neodsoudilo OSN. Táta cítil v srpnu velkou odpovědnost, měl důvodný strach, že v případě odmítnutí podpisu by následovalo velké zatýkání intelligence. Okupanti měli podrobné seznamy, koho sebrat. Ale stejně to nesl těžko, určitě to bylo jeho trauma.

Milan Kňažko:

Mečiar, vy a další populární slovenští politici jste začínali ve VPN. Proč jste z tohoto hnutí vlastně vystoupili a založili HZDS?

Problém byl v tom, že čelní představitelé VPN nechtěli přijmout žádné ústavní funkce. Místo toho „vápénka“ vytvořila tzv. ministerské kluby a dosadila do nich lidi ze svého koordinačního centra. Přitom Verejnost proti násiliu musela po volbách poslat lidi na spoustu postů – předsedu federální vlády, federálního parlamentu, národní vlády, národního parlamentu a několik ministrů. Podle představ vedení ale tyto osobnosti z exekutivy měly poslouchat nezúčastněné funkcionáře VPN.

Pochopil jsem definitivně asi po pěti setkáních, že takhle to nepůjde. Každý z nás, kteří jsme byli ve vládách a parlamentech, musel udělat za týden desítky nebo i stovky rozhodnutí, a člověk, který u toho přímo není a nemá žádnou odpovědnost, nám měl říkat, co a jak bude?! Apeloval jsem na vedení VPN: „Nevytvářejte politbyro! Jste mimo politickou realitu, takhle to nefunguje!“

Spory uvnitř VPN ale dál narůstaly. Mečiar míval jednou týdně po revoluci v televizi desetiminutový projev, co se ten týden odehrálo. Koordinační centrum VPN chtělo předem vědět všechno, co řekne. Jestli to není něco proti něčemu a tak podobně. Jenomže v té době to byl jiný Mečiar než vlastní karikatura, kterou je bohužel dnes. On když tehdy přišel do televize a přednesl ten projev, bylo to vždy něco, co bylo k věci, bylo to odpovědné a dalo se to rovnou napsat a vytisknout. Jeho příspěvky byly opravdu hodnotné – ale oni to chtěli předem cenzurovat. Namítal: „Já přece ve středu nevím, co řeknu v pátek odpoledne! Nežádejte to po mně!“ Ale oni dále naléhali. Až to dospělo tak daleko, že chtěli dopředu nahranou kazetu s projevem. Šel jsem do televize místo Mečiara a promluvil o tom naplno. Spustila se lavina, že jsme opustili VPN. A tak jsme to opravdu udělali. Založili jsme HZDS a odešli z vlády do opozice. Vládu převzal Čarnogurský a více než rok byl předsedou vlády. Potom jsme vyhráli volby - a začaly moje konflikty s Mečiarem.

Ján Litecký-Švéda:

Máte nějaký „pouliční zážitek“ z doby národoveckých táborů a demonstrací mezi roky 1990 a 1992?

Já jsem spíš psal, než manifestoval, ale co nejvíc bilo do očí, to byl nepoměr manifestujících. Na národoveckých demonstracích, které neměly žádnou, nebo jen negativní reklamu, se v těch horoucích časech shromažďovaly desetitisíce lidí. A na těch „československých“ pod českým lvem, mohutně podporovaných masmédií, řízenými československými estébáky, kteří inscenovali celou tu tzv. revoluci, se shromáždilo jen směšných pár lidí. To je zároveň i odpověď na dezinformace o tom, co by bylo, kdyby rozhodovalo referendum, jež tito lidé dosud rozšiřují. Vždyť média včetně bulváru mají „čechoslovakisté“ v rukou dodnes.

Deana Horváthová-Jakubisková:

Jak si vysvětlujete, že se rozdělení uskutečnilo tak rychle? Vše se vlastně odehrálo během čtyř měsíců...

Představte si manželství, které se rozvádí. Mají jednu chatu, jeden byt a jedno auto. Hádají se o to několik let. A vy mi chcete říci, že republika, která byla pohromadě od roku 1918, se dá rozdělit za čtyři měsíce?! Takoví géniové tam zase neseděli. Proto si myslím, že ten model už musel být připravený.

Miro Žbirka:

Počátkem devadesátých let jsme se potkali na ulici v Bratislavě. Byl jste otrávený z demagogů na národoveckém mítinku. Ale nakonec to s našimi národy a jejich vzájemnými vztahy dopadlo docela dobře, ne?

Často se to teď tak říká! Má to ovšem i svá „ale“. Já tu touhu po nezávislosti nikdy nikomu nebral, chápal jsem politické důvody, které k tomu vedly, bylo mi jasné, že to k tomu vcelku nevyhnutelně směřovalo. Ale neměli bychom si plést dva pojmy – „státní“ a „národní“. Vadí mi výkřiky, které se na Slovensku používají k diskreditaci některých politiků - vyčítá se jim, že v době dělení Československa nebyli pro samostatný stát, a proto prý nemají „morální právo mluvit za svůj národ“. Ale to přece není to samé – to, že někdo chtěl samostatnost, ještě neznamenalo, že udělal to nejlepší pro svůj národ, a naopak. Je to hodně zřejmé třeba na osudu kultury.